EUROPEAN CENTRE
FOR MINORITY
ISSUES KOSOVO

POLICY BRIEF

27. JUN 2014.

PREVAZILAŽENJE PODELE: OSNIVANJE ZAJEDNIČKOG ODBORA ZA GRAD MITROVICU

Autori: Adrian Zeqiri, Sanja Lazarević

Doprineli: Trim Kabashi, Ann Madsen, Carlo Giovannone, Gazmen Salijević, Dijana Hasani

Urednik: Pieter Troch

Kao odgovor na poslednje nemire u vezi sa uklanjanjem barikada, kojima je bio blokiran glavni most na reci Ibar, i izgradnje takozvanog „Parka mira“ na njihovom mestu u gradu Mitrovici, ECMI Kosovo čvrsto izražava svoju predanost pomirenju. ECMI Kosovo se bavi ljudskim i manjinskim pravima poslednjih 15 godina i ostaje posvećen podsticanju sveobuhvatnog i stabilnog multietničkog društva na Kosovu. Poslednjih godina, ova organizacija je sve prisutnija na severu Kosova, a 2012. je otvorila i svoju kancelariju u Severnoj Mitrovici. Dakle, ECMI Kosovo je uložio veliki napor u rešavanju ovog problema i nastaviće da se odlučno zalaže za mirnu integraciju svih zajednica na Kosovu. U poslednjih godinu dana, došlo je do značajnog napretka u izgradnji konstruktivnog odnosa poverenja sa strukturama na severu Kosova. Ova važna dostignuća ne bi trebalo da budu obesmišljena nesmotrenim izjavama i delima ma kojeg aktera uključenog u ova zbivanja. Pregled političke situacije, koji sledi, predstavlja sažet opis i analizu događaja i pruža jasne preporuke za sve aktere koji učestvuju u izgradnji konstruktivnog dijaloga kao što je predviđeno Ahtisarijevim planom.

Izgradnja „Parka mira“ i posledice

Tokom ranih jutarnjih časova u sredu, 18. juna, uklonjene su barikade, koje su blokirale glavni most na reci Ibar, koji povezuje sever i jug Mitrovice/Mitrovicu. Međutim, barikade su odmah zamenjene onime što se sada naziva „Parkom mira“. Protiv ovog događaja, održana su dva odvojena protesta u Južnoj Mitrovici u nedelju, 22. juna. Prvi protest, na kojem je učestvovalo otprilike 100 demonstranata, bio je organizovan od strane organizacija civilnog društva i nenasilan. Na drugom protestu se okupilo otprilike 1.000 demonstranata i on je kulminirao sukobima između demonstranata i policije, u kojima su povređeni 21 demonstrant, 13 policajaca i 3 novinara. Premda demonstranti nisu pokušavali da probiju policijski kordon na

mostu, bacali su kamenice na policijske službenike koji su ušli u gomilu demonstranata. Policija je reagovala bacanjem suzavca i ispaljivanjem gumenih metaka na demonstrante. Direktor Policije Kosova za oblast Mitrovice, Nehat Tači (Nehat Thaçi), opisao je protest kao „kao nasilan i dobro organizovan" i izjavio da „prema preliminarnoj policijskoj istrazi, demonstranti su došli i iz drugih delova Kosova"[1].

U saopštenju za štampu o ovim događajima, Vlada Kosova je izjavila da će „Park mira" biti uklonjen narednih dana u skladu sa zakonima Kosova i Briselskim sporazumom o normalizaciji odnosa između Prištine i Beograda. Predsednica Kosova, Atifete Jahjaga, je osudila nasilje i podstakla građane da pomognu organima reda u obavljanju njihovih poslova. Ministar unutrašnjih poslova Kosova, Bajram Redžepi (Bajram Rexhepi), je izjavio da je bio u kontaktu sa Briselom i Vašingtonom sa ciljem „da se izvrši pritisak na Beograd kako bi se uklonile barikade. Ukoliko se ovo ne desi, mi ćemo ih sami ukloniti narednih dana"[2]. Gradonačelnik Južne Mitrovice, Agim Bahtiri, slično je izneo svoju zabrinutost u vezi situacije i zahtevao da se „Park mira" mora ukloniti po svaku cenu.[3]

Na drugoj strani političkog spektra, gradonačelnik Severne Mitrovice, Goran Rakić, je potvrdio da je odluka za izgradnju „Parka mira" na mostu doneta u dogovoru sa Vladom Srbije i da je „svestan da je uklanjanje blokade puta sa mosta zabrinjavajuća vest za većinu Srba u gradu"[4]. On je takođe pozvao na dijalog sa albanskom zajednicom izjavivši: „Samo kroz pregovore možemo doći do rešenja problema i to je razlog zbog čega je srpski narod pružio ruku prijateljstva svim narodima na Kosovu i Metohiji, koji smatraju da je bezbedan i siguran život za njihove porodice najvažniji cilj"[5]. Vlada Srbije je brzo reagovala na proteste na južnom delu mosta. Direktor Kancelarije za Kosovo i Metohiju Vlade Srbije, Marko Đurić, je osudio demonstracije kao destruktivne i izjavio da: „su usmerene protiv mira, koegzistencije i normalizacije odnosa između srpskog i albanskog naroda"[6].

Ove različite ocene odražavaju protivrečne teorije koje stoje iza izgradnje „Parka mira". Dok su prethodne barikade sa gomilom šljunka smatrane privremenom merom, postavljanje betonskih struktura i plan izgradnje parka nasred mosta mnogi vide kao pokušaj postavljanja trajne barikade u cilju sprečavanja svake vrste fizičkog saobraćaja preko mosta. Mnogobrojni pripadnici albanske zajednice smatraju barikadu provokativnom, iako njeno postavljanje direktno ne pogoršava situaciju u zajednici sa južne strane mosta. Na severu su pripadnici srpske zajednice uvereni da je postavljanje „Parka mira" dirigovano iz Beograda kako bi se srpska zajednica umirila nakon neobjavljenog uklanjanja barikade od šljunka. Štaviše, mnogi na severu veruju da je park još jedno privremeno rešenje koje će konačno biti uklonjeno.

[1] http://media.unmikonline.org/?p=41480
[2] ibid
[3] http://media.unmikonline.org/?p=41547
[4] http://media.unmikonline.org/?p=41480
[5] http://www.tanjug.rs/news/134736/rakic-urges-north-kosovska-mitrovica-citizens-to-stay-calm--.htm
[6] http://www.kossev.info/strana/arhiva/reakcije_na_jucerasnje_nasilne_demonstracije_u_juznoj_mitrovici/1831

POLICY BRIEF

Most kao simbol „otpora“ i „podele“

U poslednjih 15 godina most na reci Ibar je postao simbol podeljenih zajednica i teritorija na Kosovu. Od intervencije NATO trupa tokom 1999, most je koristio veoma mali broj ljudi, a još manje civilno stanovništvo u vozilima. Francuska Vlada je 2001. finansirala rekonstrukciju mosta u njegovom sadašnjem obliku, uklanjajući staru socijalističku arhitekturu. Međutim, uprkos novom izgledu, most nikada nije korišćen u svom punom kapacitetu za prvobitnu svrhu, a to je saobraćaj ljudi. Godine 2004. novi most, koji ujedinjuje pretežno srpski severni deo sa pretežno albanskim južnim delom grada, poslužio je kao žarište koje je pokrenulo najgoru eskalaciju etnički motivisanog nasilja na Kosovu još od kraja rata. Civili se plaše da ih prelaz preko mosta čini metom raznih grupa koje čuvaju most. Prisustvo preostalih čuvara mosta stvorilo je ambijent u kojem ljudi nemaju hrabrosti da pređu most iz straha da bi time postali meta. Umesto toga, stanovništvo koristi drugi most u Bošnjačkoj mahali za saobraćaj i komunikaciju.

Gomile šljunka, koje su služile kao barikade, bile su postavljene pre 3 godine kako bi se osujetila Vlada Kosova u preduzimanju mera za uspostavljanje kosovske carinske službe na dva granična prelaza na severu Kosova. Zatvaranje mosta, bilo zastrašivanjem i pretnjama različitih grupa ili samoinicijativnim postavljanjem prepreka, postalo je simbol podela između albanske i srpske zajednice koje žive na suprotnim stranama mosta. Dva suprotna narativa dominiraju uveliko politizovanom slikom zabarakadiranog mosta na nivou zajednica. Prema Albancima, Srbi su postavili barikade kako bi prekinuli svu komunikaciju, sprečili bivše stanovnike da se vrate svojim domovima na severu i radi trajne podele Kosova. Za Srbe na severu, barikade predstavljaju mehanizam samoodbrane preko koje čuvari mosta štite srpsku zajednicu od juriša Albanaca sa juga i time sprečavaju konačno iseljenje Srba sa Kosova. Stoga je veoma lako uvideti da postavljanje novih barikada na mostu i tenzije koje iz toga proizilaze podstiču i potvrđuju strahove zajednica sa obe strane i dovode do nesporazuma i loše komunikacije. I zaista, dok je albanska zajednica ogorčena onime što smatra ozbiljnom provokacijom srpske strane u pokušaju uspostavljanja trajne podele Kosova, a posebno grada Mitrovice, srpska zajednica, koja živi na Kosovu, se povlači u izolaciju kao odgovor na ono što oni vide kao albansku agresiju protiv legalnog akta samoodbrane.

„Park mira“: korak unazad

Betonske strukture koje su postavljene na mostu će nastaviti da podstiču nepoverenje i sumnju u zajednicama sa obe strane reke. Ovi događaji predstavljaju ozbiljnu prepreku nedavnom napretku koji je postignut u okviru dijaloga u Briselu. Kao rezultat Briselskog sporazuma, uspostavljeni su lokalni opštinski organi na severu Kosova, a izlaznost birača na opštinskim i parlamentarnim izborima se značajno povećala. U tom smislu, aktivnosti u smeru trajnog prekida komunikacija su očigledan korak unazad, vraćajući vreme na situaciju pre Briselskog sporazuma i opštinskih izbora i otežavajući normalizaciju situacije i izgradnju poverenja među zajednicama.

Kako je gore navedeno, „Park mira“ je odmah izazvao agresivnu reakciju albanske strane reke, čime je pokrenut začarani krug nepoverenja i loše komunikacije između zajednica sa obe

strane mosta. Štaviše, veoma je važno naglasiti da su Srbi koji žive južno od reke Ibar, a koji čine većinu Srba koji žive na Kosovu, veoma često žrtve besa i ozlojeđenosti izazvanim ovom nepogodnom situacijom. Konačno, izgradnja parka osujećuje volju kosovskih organa da se značajnije angažuju za puno sprovođenje i primenu prava zajednica. Mnogobrojni programi za zajednice i napori koje je uložila Vlada Kosova rizikuju gubitak podrške ukoliko ova situacija bude dalje eskalirala.

Uzimajući sve ove posledice u obzir, ECMI Kosovo zaključuje da postavljanje barikada, čak i kada su u obliku „Parka mira" nasred mosta, ne predstavljaju konstruktivan put ka ponovnoj integraciji podeljenih zajednica u gradu i širom zemlje. Pomirenje se može postići samo otvaranjem svih puteva i jačanjem komunikacije između obe strane mosta, lokalnih vlasti severno od reke Ibar i vlasti u Prištini.

Razvijanje konstruktivnog dijaloga između dve strane grada(ova) i postepeno uklanjanje barikada, uključujući i „Park mira"

ECMI Kosovo poziva vlasti u Prištini, lokalne organe u opštinama Severna Mitrovica i Južna Mitrovica, Vladu Srbije, EU i SAD da nastave zajednički dijalog sa ciljem uklanjanja barikada i omogućavanja postepenog otvaranja mosta za komunikaciju i saobraćaj. Strahove svih zajednica bi trebalo razmatrati kroz otvoreni dijalog na svim nivoima, uključujući opštinske vlasti i civilno društvo. Treba se usredsrediti na zabrinutost srpske zajednice na severu s obzirom da ona sebe vidi kao posebno ugroženu posledicama otvaranja mosta nesputanom saobraćaju robe i ljudi.

Izbori na severu i izbor legitimnih skupština opština i gradonačelnika su bili ključni momenti za integraciju i dijalog sa ostalim delom Kosova, uključujući Vladu kosova. Gradonačelnik Rakić i Skupština opštine Severne Mitrovice imaju legitimno pravo da rade na unapređivanju odnosa i u interesu građana koje zastupaju. Međutim, oni bi to trebalo da čine u okviru kosovskog Ustava i relevantnih zakona koji garantuju slobodu kretanja i udruživanja. Izgradnja „Parka mira" sputava pravo građana u oba dela grada na slobodno putovanje preko reke. Gradonačelnik Rakić i gradonačelnik Bahtiri iz Južne Mitrovice su obojica položili zakletvu da će raditi na poboljšanju opština koje vode, a sve u interesu građana koje zastupaju. Ovo, između ostalog, obuhvata slobodu kretanja i privrednog razvoja. Grad je – iako podeljen na dve uprave – inherentno povezan kroz istoriju i fizičku realnost. Most bi trebalo da bude tačka koja spaja, a ne linija podele. Ideja izgradnje parka mira je dobrodošla, ali „Park mira" koji deli grad nije rešenje i neće biti od pomoći građanima ni sa jedne strane mosta u njivom svakodnevnom životu. Treba da se preduzmu postepeni koraci koji će omogućiti uklanjanje ovog „Parka mira", a krajnji cilj bi trebalo da budu privredni i socijalni razvoj za građane južnog i severnog dela grada.

Generalno i dugoročno gledano, sadašnje tenzije bi trebalo da ohrabre sve aktere i lokalne opštine, a posebno Vladu Kosova, u uspostavljanju mehanizama za konstruktivni dijalog između dve opštine i zajednica u Mitrovici. Iako kratkoročno može doneti političku podršku, naglo i nekoordinisano uklanjanje „Parka mira" neće dovesti do dugoročne stabilnosti ili poverenja između zajednica sa obe strane reke Ibar i centralnih kosovskih institucija. Još davno

POLICY BRIEF

zaboravljen od svih, uključujući i Vladu Kosova, Ahtisarijev plan i relevantno kosovsko zakonodavstvo propisuju da grad Mitrovica ima dve uprave koje će, ipak, sarađivati u oblastima vlastitih ovlašćenja pod okriljem Zajedničkog odbora. Zakon propisuje osnivanje Odbora blagovremeno, nakon konstituisanja skupština opština u obe mitrovačke opštine[7]. Briselski sporazum takođe predviđa da razvoj i postepena integracija severa u kosovski okvir budu u saglasnosti sa kosovskim zakonodavstvom.[8] Osnivanjem legitimnih skupština opština i izborom gradonačelnika u obe mitrovačke opštine došlo je vreme da se preduzmu koraci ka izgradnji poverenja između podeljene srpske i albanske zajednice u Mitrovici i ponovnoj integraciji srpskih većinskih opština na severu u kosovski okvir. Zajednički odbor bi igrao suštinsku ulogu u smanjenju tenzija i izgradnji zajedničkog poverenja između dva gradonačelnika i dve opštinske uprave. To bi, takođe, dovelo i do razmatranja ovih pitanja na lokalnom nivou, od strane skupština opština, čime bi se izbegla preterana politizacija problema.

U izveštaju o parlamentarnim izborima od 8. juna 2014., ECMI Kosovo je već ukazao na pokušaje koje su preduzele Vlada Kosova i EU kako bi podržale razvoj većinski srpskih opština na severu[9]. Vlada Kosova je bila najavila stvaranje specijalnog „fonda za sever" koji će biti finansiran iz raznih izvora, uključujući poreze i carinu plaćenu na severu. Od tada nisu preduzeti konkretni koraci i nijedan projekat nije finansiran iz ovog fonda. Evropska komisija je odobrila paket od 38,5 miliona evra za razvojne projekte na severu i drugim delovima Kosova[10]. Ova sredstva umnogome mogu unaprediti primenu niza mera za izgradnju poverenja i ponovnu integraciju opština Južna Mitrovica i Severna Mitrovica i mogu podstaći rad i funkcionisanje Zajedničkog odbora. U tu svrhu, finansiranje bi trebalo da bude povezano sa uspostavljanjem konstruktivnog dijaloga između opština Severna Mitrovica i Južna Mitrovica, u skladu sa kosovskim zakonodavstvom i Briselskim sporazumom.

PREPORUKE

ECMI Kosovo preporučuje sledeće za Vladu Kosova, Vladu Srbije i opštinske vlasti u Severnoj Mitrovici i Južnoj Mitrovici:

(1) Organizovanje **niza mera za izgradnju poverenja između dve zajednice, uključujući postepeno uklanjanje „Parka mira".** Ove mere bi trebalo sprovesti u duhu otvorenog dijaloga između centralnih i lokalnih vlasti i predstavnika civilnog društva. Mere bi trebalo da uzmu u obzir strahove srpske zajednice u Severnoj Mitrovici, s obzirom da oni sebe smatraju posebno ugroženim posledicama otvaranja mosta za neometani saobraćaj robe i ljudi.

[7] Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, „Sveobuhvatni predlog za rešenje statusa Kosova" (2007), Aneks III, član 13. Dostupan on-line, http://www.unosek.org/docref/Comprehensive_proposal_-_Sveobuhvatan_predlog_-_serbian_final.pdf. Skupština Kosova, „Zakon o administrativnim granicama opština" (Zakon br. 03/L-041), čl. 7 i 8. Dostupan on-line, http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2008_03-L041_sr.pdf.

[8] http://www.rts.rs/upload/storyBoxFileData/2013/04/20/3224318/Originalni%20tekst%20Predloga%20sporazuma.pdf.

[9] ECMI Kosovo, „Opšti izbori na kosovu: pregled pitanja, izazova i političke scene uoči glasanja 8. Juna". Dostupan on-line: http://www.ecmikosovo.org/wp-content/uploads/2014/06/Information-Bulletin-Minority-Party-Elections-SRB.pdf.

[10] http://www.neurope.eu/article/385-million-euros-support-normalization-between-serbia-and-kosovo.

POLICY BRIEF

(2) Da brzo sastave **strategiju i radni plan za osnivanje Zajedničkog odbora za opštine Severna Mitrovica i Južna Mitrovica.** Odbor će služiti kao mehanizam za izgradnju poverenja za konstruktivni dijalog između dve mitrovačke uprave.

(3) Da direktno i indirektno **povežu fondove Vlade i EU za razvoj severa uz uspostavljanje konstruktivnog dijaloga** između opština Severna Mitrovica i Južna Mitrovica, u skladu sa kosovskim zakonodavstvom i Briselskim sporazumom.

O ECMI Kosovo

ECMI Kosovo je prva nevladina organizacija koja se bavi pitanjima manjina na Kosovu, čiji je glavni cilj razvoj sveobuhvatnih i reprezentativnih institucija, osetljivih na probleme manjina, koje podržavaju stabilno, multietničko Kosovo. ECMI Kosovo nastavlja da doprinosi razvoju, osnaživanju i sprovođenju relevantnog zakonodavstva, podržava institucionalizovanje Vladinih organa koji se bave pitanjima zajednica, i povećava sposobnost aktera iz civilnog društva i vlade u cilju njihovog međusobnog povezivanja na konstruktivan i održiv način.

Str. Nëna Terezë Nr. 41, Apt. 29, 10000 Prishtinë/Priština, Kosovo, Tel. +381 (0) 38 224 473
Str. Cika Jovina Nr. 3, 1st Fl, 38220 Mitrovica/Mitrovicë North, Kosovo, Tel. +381 (0) 64 00 55 488
www.ecmikosovo.org, info@ecmikosovo.org